

RECENZIA:

BEALE, G. K.: A NEW TESTAMENT BIBLICAL THEOLOGY

PREDMET: TEOLÓGIA NOVEJ ZMLUVY

VYUČUJÚCI: PROF. THDR. PHDR. IMRE PERES, PHD.

ŠTUDENT: MGR. MILOŠ MASARIK

DÁTUM: 10. 2. 2014

Obsah:

1	Autor.....	3
2	Metóda a tézy recenzovaného diela	4
3	Príklad Baelovej teológie Novej Zmluvy: Etika.....	6
4	Záver.....	8

1 AUTOR

Autor, vlastným menom Gregory K. Beale, je profesorom Novej Zmluvy a biblickej teológie na Westminsterskom teologickom seminári.

Narodil sa v roku 1976 a vyrastal v Dallase. Je ordinovaným služobníkom ortodoxnej presbyteriálnej cirkvi. Zastával viacero vedúcich postov v dôležitých evanjelikálnych inštitúciách USA.

G. K. Beale je profesionálne zameraný prevažne na hermeneutiku a vzťah Starej a Novej Zmluvy.

Jeho teologické profilovanie v konzervatívnom evanjelikálnom prostredí a spomínané profesionálne zameranie sú zjavné aj z recenzovanej teológie Novej Zmluvy. Konzervatívne prostredie sa prejavilo v tom aké otázky považuje za bezpredmetné a, na druhej strane, o aké témy sa zaujíma. Zameranie na hermeneutiku a vzťah SZ a NZ sú zas zjavné z nástrojov, ktorými tieto témy spracúva.

2 METÓDA A TÉZY RECENZOVANÉHO DIELA

Autor venuje hlavnú pozornosť tomu, čo nazýva „sled udalostí“¹. Jednou z autorových hypotéz totiž je, že práve uvedomením si a pozorovaním sledu udalostí v rámci celej Biblie je možné vystihnúť jej odkaz hlbšie než inými prístupmi (napríklad určením centra). Sled udalostí je syntetickým vyjadrením Božieho zámeru v stvorení, páde, vykúpení a završení. Ak sa podarí konkrétne biblické pozorovanie zaradiť do tohto sledu udalostí, porozumieme mu podľa autora hlbšie než jeho vzt'ahovaním k centru či iným prístupom teológie novej zmluvy.

(1) Na uchopenie tohto prístupu má slúžiť definovanie základu tohto sledu udalostí podľa Gen 1-3. (2) Základ naratíva položený v týchto kapitolách má byť následne „sledovaný cez celú Novú Zmluvu.“ To znamená sledovať zrkadlenie hlavných dejstiev naratíva z Gen 1-3 na konkrétnych textoch Novej zmluvy. (3) K tomuto prístupu ešte Beale pridáva sledovanie vývoja týchto dejstiev v rámci judaizmu a vplyv tohto vývoja na Novú zmluvu.

Očakávaný výsledok tohto prístupu má byť (1) viac zameraný na zjednocujúce prvky Novej zmluvy a celého biblického textu, než na jej rozdelenie. Na druhej strane, poukáže na to ako Nová zmluva transformuje niektoré starozmluvné očakávania. (2) Pozitívne i negatívne možno hodnotiť, že tento prístup je zameraný na textuálny kontext viac než historický alebo iný. Najprv si všíma bezprostredný kontext, následne hľadá súvislosti v predchádzajúcich a nasledujúcich dobách. Tieto súvislosti hľadá prostredníctvom použitých výrazových prostriedkov, teda opäť v prvom rade jazykovými nástrojmi. (3) Ďalej predpokladá, že pozícia „v Kristovi“ umožňuje niečo ako reinterpretáciu Starej zmluvy, čo sa týmto bádáním prejaví. Autor nepoužíva termín reinterpretácia, ale skôr „prebratie“² alebo „nahradenie“³. Vidí v ňom dôležitý posun novozmluvnej teológie, ktorá rozpoznala že autori Novej zmluvy mali v mysli širší kontext starozmluvných textov a ich dejov na ktoré nadväzujú. Za jeden z hlavných prínosov vlastnej práce teda autor udáva prehĺbenie chápania starozmluvného pozadia teológie Novej Zmluvy. (4) Výsledok práce bude v tomto prípade organizovaný podľa východiskového znenia sledu udalostí.

Zaujímavý je autorov postoj k tradičným otázkam teológie NZ. Niektoré tradičné otázky totiž necháva autor bokom, respektíve ich rieši pomerne jednoducho. Napríklad v otázke historického Ježiša udáva, že sa spolieha na závery konzervatívnych akademikov, podľa ktorých evanjeliá zobrazujú historicky vierohodný obraz Ježišovej služby. Iné otázky, ktoré uzatvára na ploche niekoľkých viet, sú napríklad: postmoderná hermeneutická otázka predporozumeniu textu (pokladá ho za samozrejmé, ale nie zásadne škodlivé. Naopak, môže byť nástrojom ako nachádzať v texte pravdu). Podobne rieši aj otázku kánonu, v ktorej práve ako osobné predporozumenie uvádza protestantské chápanie kánonu. Rovnaký prístup uplatňuje v otázke intertextuality. Podľa neho neskoršie biblické citácie starších biblických textov odhaľujú ich najhlbší význam a naopak, ich použitie odhaľuje nový rozmer „súčasných“ udalostí. Ďalšou otázkou je inšpirácia Písma, ktorú vidí nie ako doslovnú, ale ako prácu Ducha prostredníctvom ľudí.

¹ v pôvodine: storyline;

² v pôvodine: takeover;

³ v pôvodine: override;

Všetky východiská by zatiaľ mohli naznačovať skôr „evanjelikálnu nudu“, akési prerozprávania 400 strán Novej zmluvy na 1000 stranách teológie NZ... Avšak jedna skutočnosť sa podpísala na špecifickom charaktere celej tejto práce. Vďaka nej je toto dielo obohacujúcim a sviežim pohľadom na teológiu NZ. Je osožné pre bádanie akademickej obce, ohlasovanie cirkvi aj zbožnosť jednotlivca. Táto skutočnosť, ktorej sa autor starostlivo drží, je špecifický kontext celého „sledu udalostí“, a to: „pohyb smerom k eschatologickému cieľu“. Deje Novej zmluvy sú podávané ako pretvorenie sledu udalostí Starej zmluvy prostredníctvom ich rozvinutia (v Kristovi) a naplnenia ich prorockého rozmeru. Táto úvodná poznámka poznamenala charakter celej knihy tak, že čitateľa skutočne vovádza do lepšieho chápania súčasnej doby ako skutočnosti nastolenej⁴ Kristovej vlády a očakávania jej završenia. Tento prístup sa nakoniec stáva primárnou tézou: „ak chceme porozumieť NZ v jej plnom bohatstve, musíme horľivo poznávať to ako biblickí autori vnímali posledné časy.“

Za hlavnú hypotézu tejto práce môžeme označiť skutočnosť, že (1) každý z novozmluvných textov má svoj vzťah k nasledujúcej definícii sledu udalostí v (1a) Starej zmluve: „*Stará Zmluva je príbehom Boha, ktorý vzostupným spôsobom znovu ustanovuje Jeho z chaosu novostvorené kráľovstvo. Ustanovuje ho nad briešnymi ľuďmi svojim slovom a Duchom prostredníctvom prísľubu, zmluvy a vykúpenia. Toto ustanovenie vyúsťuje v celosvetové poslanie verných postúpiť⁵ toto kráľovstvo a súd (porážkou alebo odchodom⁶) k neverným, na Jeho slávu.*“; (1b) i Novej zmluve: „*Ježišov život, súd, smrť za briešnych a najmä vzkriesenie Duchom boli začiatkom naplnenia eschatologickej už-a-ešte-nie vlády nového stvorenia. Táto vláda je rozširovaná milosťou cez verných a vyúsťuje v celosvetové poverenie verným postúpiť túto vládu nového stvorenia a vyúsťuje v súd nad nevernými. To všetko na slávu Trojjediného Boha.*“ (2) A tiež že tento sled udalostí nám pomáha nájsť (2a) jeho starozmluvný kontext a s ním spojené očakávanie na Hospodina, (2b) uvedomiť si novozmluvné nastolenie Kristovej vlády a s ňou spojené nezvratné naplnenie očakávania a (2c) plnosť Kristovej vlády a s ňou spojené završenie očakávaní v Kristovom druhom príchode.

Tieto východiská sú obsiahnuté v niekoľkých kapitolách. Mierne špecifickou je zaiste rozsiahla kapitola o starozmluvných východiskách teológie Novej zmluvy. Na základe takýchto východísk buduje Beale klasické témy teológie Novej zmluvy, ako: soteriológia⁷, pneumatológia⁸, ekleziológia⁹, etika¹⁰. Pri každej však prísne dodržiava načrtnutý starozmluvný a zároveň eschatologický kontext, čím získavajú skutočne nový rozmer.

4 v pôvodine: inaugurated;

5 v pôvodine: advance;

6 v pôvodine: defeat or exile;

7 „The Story of Salvation as Inaugurated End-Time New Creation“

8 „The Story of the Work of the Spirit in the Inaugurated End-Time New Creation“

9 „The Story of the Church as End-Time Israel in the Inaugurated New Creation“

10 „The Story of Christian Living as Inaugurated End-Time New-Creational Life“

3 PRÍKLAD BAELOVEJ TEOLÓGIE NOVEJ ZMLUVY: ETIKA

Autor nazýva etickú časť svojej práce: „Kresťanský život ako začiatok transformovaného života nového stvorenia.“ Jednoducho vyjadrený cieľ tejto kapitoly je: „koncentrovať sa na to ako má táto novo vytvorená komunita viery konať a prečo je to tak“. Skúmané oblasti definuje aj klasickými pojmami: pokračujúci kresťanský život, život nového stvorenia, posvätenie. Zaujímavé je jeho eschatologická hypotéza zakomponovaná do chápania týchto pojmov: „(posvätenie či pokračujúci kresťanský život je) oddelenie sa od starého stvorenia a pridanie sa k eschatologickému novému stvoreniu“.

Skúmanie novozmluvnej etiky vykonáva Beale prostredníctvom exegézy textov: Lk 3,3-6; Sk (rôzne texty); Rim 6,4-11; Ef 4,20-32; Kol 3,1-12; Tít 3,5-8; Jk 1,18-22; 1 Pt 1,22-2,3; 1 Jn 5,1-4. Toto skúmanie je zamerané na problém vzťahu indikatívu a imperatívu etických napomenutí a vyzdvihnutie skutočnosti, že každé z týchto napomenutí stavia na tom čím sa stal napomínaný skrze vzkrieseného Krista. Z takéhoto zamerania vyplýva aj základná téza tejto časti: „len ľudia, ktorí sú súčasťou nového stvorenia a kráľovstva, majú schopnosť poslúchať príkazy (napomenutia NZ)“.

Výsledkom tohto bádania je nasledovné:

- a) nový človek je základné východisko pre etické napomenutia. Keď sa človek identifikuje s Kristom, jeho pozícia v starom, hriešnom stvorení je zničená a stáva sa súčasťou nového stvorenia; Nové stvorenie sa deje tak, že Boží Duch ho koná prostredníctvom slova.
- b) praví veriaci majú mať psychologickú (duševnú?) motiváciu naplniť Božiu vôľu, pretože vedia že Boh im dal moc tak konať. Príkazy len nastavujú štandard toho čo sa očakáva. Aj keď sa v živote kresťana striedajú dobre i zle eticky zvládnuté situácie, kresťan môže mať istotu že bude postupne zaujímať aj zvyšné hriešne oblasti jeho života. Na druhej strane v tejto dobe (pred druhým príchodom Krista) nebude tento zápas nikdy zavŕšený.

Beale popisuje novozmluvnú etiku je v rámci „sledu udalostí“ v paralele so starozmluvným realizovaným exilom a eschatologickým očakávaným exilom. Najsilnejší základ pre toto tvrdenie nájdeme v označení kresťanstva ako „cesty“ ktoré sa tiahne celou knihou Skutkov, aj v opise cirkvi z 2 Kor, ktorý vedome nesie naplnenie exilových zaslúbení o znovuvybudovaní chrámu. Z takýchto východísk vyrastajú novozmluvné etické napomenutia, podľa ktorých majú kresťania začať vnímať naplnenie exilových zaslúbení a rozpoznávať novú možnosť života s Bohom. Očakávanie završenia Kristovej vlády vidíme napríklad v Zjavení Jána. Cirkev je opísaná v paralele s exulantmi žijúcimi pod nadvládou Babylonu. Túto pravdu, paralelu so situáciou exulantov a túžbou po návrate, môžeme rozpoznať na základe min. dvoch vecí:

- a) cirkev je stále prítomná vo svete. Nie je však jeho súčasťou, ale nachádza sa v ňom ako pútnik hľadájúci domov mimo neho, v Božom kráľovstve;
- b) každý kresťan žije v tele, ktoré je ešte súčasťou starého stvorenia.

Úlohou cirkvi v tomto zložitom rozpoložení je oddeliť sa a svedčiť.

Vo svetle takéhoto širokého chápania etického rozmeru života cirkvi sa naskytá otázka aká je vlastne úloha novozmluvných napomenutí – zdroja novozmluvnej etiky? Sú príkladom, sú vyčerpávajúcim určením úlohy cirkvi, sú len morálnym naznačením cesty...? Na záver Beale celkom prakticky podáva niekoľko dôvodov, pre ktoré existujú etické napomenutia. Sú to:

- a) možnosť poznávať Božiu moc pôsobiacu v kresťanovi ako novom stvorení;
- b) vedú ku skúsenosti života v spravodlivosti;
- c) vyučujú kresťana ako žiť v Božej blízkosti a blízkosti novej rodiny;
- d) uistujú verných kresťanov o tom že sú súčasťou nového stvorenia;
- e) usvedčujú tých ktorí neveria v Krista (neochota plniť a nemožnosť plniť Kristove prikázania je indikátorom vzdialenia sa Kristovi);
- f) sú odhalením Božích nárokov na človeka z ktorých sa budú všetci zodpovedať.

Takýto prístup zaiste nie je vyčerpávajúci. Vidíme, že mu chýba takmer celá evanjeliová etická diskusia¹¹ vrátane dvojitého prikázania lásky či špecifického významu spravodlivosti. Len na tomto drobnom príklade vidíme že chýba diskusia k mnohým otázkam principiálnej aj aplikovanej etiky, ktoré tradične novozmluvná teológia otvára. Autor však zvolil tento prístup zámerne. Nechce podať vyčerpávajúci prehľad, ale načrtnúť novú interpretačnú možnosť v rámci sledu udalostí. Z tohto nového prístupu však pre etiku vyvodil/potvrdil niekoľko principiálnych východísk: identifikovať sa s Kristom znamená aj prijať skutočnosť že sme sa stali súčasťou nového stvorenia. Toto nové stvorenie v Kristovi je dôvodom, prečo je nový život definovaný aj novými etickými normami skutočnosťou a nie len utopickým ideálom.

11 autor sa etike podľa evanjelií venuje čiastočne v kapitole o cirkvi, konkrétne v časti o Božom kráľovstve.

4 ZÁVER

Táto publikácia určite nenaplní klasické očakávania na teológiu NZ. Neobsahuje veľa spomedzi klasických tém, často si pomáha novými výrazmi a obsahuje rozsiahle definície. Svedčia o tom už hlavné nadpisy, ktoré sú rozvitými vetami až súvetiami a obsahujú pojmy, ktoré sú v jednotlivých kapitolách definované mierne odlišne oproti bežnému spôsobu ich použitia. Cez celé dielo sa však autor jasne drží svojej hypotézy a používa rovnakú optiku. Pozoruje sled biblických udalostí cez (1) ich starozmluvné neúplné uskutočnenie¹², (2) novozmluvné nastolenie zaslúbeného nového stvorenia¹³ a (3) očakávané plné završenie zaslúbení a zjavenie nového stvorenia¹⁴. Ad 1) Prostredníctvom prvého možno poznať nenaplnené očakávania a uvedomiť si čo nové sa v Kristovi začalo diať. Ad 2) Prostredníctvom druhého, ktoré pochopiteľne tvorí hlavnú os tejto teológie, je detailne popísané čo sa v Kristovi udialo. Ad 3) Prostredníctvom tretieho je táto teológia NZ uvedená do zmocňujúceho kontextu očakávania na prichádzajúceho Krista.

Záver tohto diela veľmi výstižne dopĺňa jeho zámer. Zložitý názov kapitoly: „Cieľ vykupiteľsko-historického príbehu a jeho implikácie pre kresťanský život v eschatologickej dobe nového stvorenia „už a ešte nie“ skrýva vyvrcholenie kristocentrického prístupu a nádhernú teologickú oslavu Boha. V Kristovi sa sled biblických udalostí nezvratne mení. Kristus otvára novú dobu, ktorá už iste neskončí pádom vyvolených do hriechu, ale vyústí do trvalej rozmanitej oslavy Boha. Aj keď sa občas zdá, že by autor mohol voliť jednoduchšie a jasnejšie vetné skladby, v tomto prípade je jeho komunikácia jednoznačná. Teologickou dikciou odovzdáva osobné vzrušenie z „už a ešte nie“ posledných časov, ktoré pre neho nie je sklamaním, ale otvorením nových možností pre súčasnosť a nových nádejí pre budúcnosť.

Celú knihu si dovoľím zhodnotiť nasledovne:

- a) z akademického hľadiska sa nejedná o vyčerpávajúcu teológiu NZ. Hoci rozsah je veľký, nepokrýva podľa hrubého odhadu ani len 2/3 klasických tém. Rozhodne sa však jedná o teológiu NZ, a to veľmi prínosnú. Je to inšpiratívna výzva pre súčasnú teológiu NZ vnímať a uvádzať NZ do praxe tak ako bola napísaná – s intenzívnym prežívaním nastolenia a očakávaním završenia posledných dní v Kristovi;
- b) domnievam sa, že táto kniha má aj osobný rozmer, a tým je svedectvo o tom, čo zmocňuje autorovu vieru - opäť intenzívne prežívanie nastolenia a očakávanie završenia posledných dní v Kristovi.

12 „Old Testament reality“

13 „Inaugurated End-Time New Creation“

14 „Consummated End-Time Reality“